

миттєво змінені навіть з огляду на конечну історичну доцільність, щирі бажання та добру волю;

- § пристаючи на демократичний шлях розвитку та його цінності, не слід забувати, з одного боку, його чи не найбільшої небезпеки, згідно з якою, кажучи словами Ф. Гаєка, «погляди більшості ми повинні сприймати за істину і запоруку подальшого розвитку» [Гаєк Ф. Індивідуалізм істинний // Консерватизм. Антологія. – К., 1998. – С. 398], а з іншого боку, пам'ятати про обережність, коректність і застережливість на етапі вирішення питань надзвичайної церковно-релігійної важливості, бо йдеться про віруючий загал радянської та пострадянської формації з тільки йому властивими конфесійною ортодоксальністю, а також інстинктивним спротивом всьому, що накидає йому світ, якого він стережеться, щоб не змарнословити, і на якій в імені привладної небезпідставно ображається, бо його ніхто й не питав, волів би він чи ні саме таких змін у церковно-релігійній сфері, що мають місце в Україні;
- § якщо пристанемо на рації тих, хто побоюється, що наша поява в Європі збіжиться з призерками її цивілізації, і хто припускає, що з огляду на різні вияви глобальної кризи, європейський альянс може істотно скорегувати власний курс стратегічного розвитку, то не варто аж надто перейматися порадами тих, хто нині нас навчає, як по-новому в світі цьому жити і ту свободу європейського зразка як знамено на щит релігії прибити...

Ольга ШЕЛУДЧЕНКО (Київ)

ПРОРОЦТВА В УМОВАХ ПОСТМОДЕРНУ

Сучасне суспільство знаходиться в непростій ситуації. З одного боку, ми маємо відносну стабільність: немає яскраво вираженої продовольчої кризи, пройшов час революцій, репресій, післявоєнного відновлення економіки; демократія і відсутність цензури викликають ілюзію волі; освіту може одержати кожен, хто має бажання і фінансові можливості; матеріальний добробут також достатньо стабільний, незважаючи на те, до якого прошарку суспільства належить людина: якщо до незаможних - вона стабільно бідна, якщо ж до тих, які живуть у статку - багата; однак, за певних умов, люди мають можливість організувати свій бізнес, мають варіанти життя в суспільстві й можливості зміни рівня статку тощо.

Нестабільність на сучасному етапі виявляється в посиленні стихійних лих і катастроф, негативних наслідках науково-технічного прогресу у вигляді екологічних проблем, кризах у політиці, економіці, соціальній сфері, виникненні нових хвороб, збільшенні смертності, демографічних проблемах тощо.

З іншого боку, для суспільства постмодерну характерна відмова від серйозності і загальний плюралізм. У час постмодерну панує загальна контамінація і насмішкватість над усім, оскільки вважається, що "усі слова вже сказані". Одним із фундаментальних принципів постмодерну є відмова від істини. Різні філософські напрями по-різному розуміли істину, але постмодернізм взагалі відмовляється вирішувати і визнавати цю проблему.

Постмодерністський настрій несе на собі тавро розчарування в ідеалах і загальнолюдських цінностях, відсутність віри в прогрес, торжество розуму, безмежність людських можливостей. Загальним для різних національних варіантів постмодернізму можна вважати його ототожнення з ім'ям епохи "втомлення", "ентропійної" культури,

відзначеної есхатологічними настроями, естетичними мутаціями, змішуванням стилів тощо (Руднев В. Словарь культуры XX века.-М., 1998).

І люди знову поставлені в ситуацію відсутності гармонії у своєму внутрішньому стані. Це припускає пошук втраченої гармонії і відповідей на питання про сенс життя, про майбутнє, пояснення сьогодення. Втім, за всіх часів людей щось не задовольняло, вони завжди шукали відповіді на свої запитання (починаючи з древніх філософських течій і закінчуючи сучасними).

Такий пошук приводить або до Вчителя, або до книг. В умовах постмодерну, загального плюралізму і відсутності будь-якого регулювання чисельності таких вчителів і гуру, що пропонують себе, рекламують свої можливості і повчання, незмінними залишаються книги - Священні писання різних релігій. Останні завжди піддавалися сумнівам і критиці, але, незважаючи на це, вони дають "вічні відповіді" на "вічні питання". І "вічні відповіді" говорять про тлінність нашого життя, кінечність існування світу і людини.

Есхатологічні пророцтва Священних писань в суспільстві постмодерну набувають реальних рис. Відсутність ідеалів, відмовлення від істини і визнання хоч якихось стримуючих факторів, насмішкуватість над усім веде суспільство в прірву, люди деградують.

Сучасні субкультури, використовуючи нищість прагнень, тваринні інстинкти і тяжіння певної категорії людей до містики, залучають у свої ряди підлітків, які шукають своє місце у світі й намагаються зрозуміти це життя. На жаль, стиль життя й ідеї, які пропагують ці субкультури, далекі від адекватного світосприйняття, і молодь, яка пройшла крізь них, вже навряд чи зможе реально дивитись на світ. Зараз достатньо подивитись на дітей і підлітків, щоб зрозуміти, яке нас чекає майбутнє. Кількість безпритульних дітей у суспільстві стрімко збільшується. Через 10-15 років у суспільстві так само стрімко зростуть кримінальні показники. Щоб зробити таке твердження істинним, навіть пророком бути не потрібно.

Есхатологічні пророцтва за всіх часів були стримуючим фактором у деградації людей і суспільства. Пророки за всіх часів були людьми неординарними і незвичайними. Вони викликали інтерес не тільки своїми здібностями. Якщо вустами старозавітного пророка говорив Всевишній, то пророк і жив відповідно до цього. Усвідомлюючи постійну присутність Всевишнього, він не міг робити неадекватні вчинки. Таким чином, пророки слугували духовно-моральним зразком для свого народу. Якщо вони можуть жити, не порушуючи законів, виходить, що це також можливо і для інших людей.

Спокуси влади, грошей і слави існували завжди. Здається, що вони не відрізнялися за своєю сутністю ні в часи Давида або Соломона, ні в наш час. Пророки своїм прикладом і проповідями зміцнювали в людях віру і допомагали переборювати спокуси. В такий спосіб вони стримували духовно-моральну деградацію суспільства. Попереджаючи про наслідки і неминучу розплату за вчинки, вони змушували задумуватися над проблемами життя і характеру діяльності.

Для древнього суспільства було безперечним існування Вищих сил, які впливають на хід життя людини й історію людства. Наприклад, переселення євреїв у Вавилон, як утім, і всі нещастя єврейського народу, розглядалися винятково з точки зору божественних діянь. Сприймаючи своє життя з цих позицій, дивлячись на життя пророків, підлегле своєму призначенню, народ розумів, що духовне і матеріальне пов'язані між собою нерозривно.

Оскільки їхні пророцтва збувалися, то й все інше, що вони говорили і до чого закликали, сприймалось відповідно. Пророки попереджали про нещастя, війни і кризи. Ціла низка біблійних пророцтв вже давно справдилась. Михей попереджав про суд Всевишнього над Самарією (Мих.1:2-16); Авдій - над Едомом (1:1-9); Єремія і Єзекііль - над Єрусалимом (Єр.34:1-39:18; Єз. гл.4-24); Наум - над Ніневією (2:1-3:19); Софонія - над Моавом і Амоном (2:8-10) тощо.

Таких прикладів можна навести багато. Але в Старому Завіті залишилась ціла низка пророцтв, які не здійснилися. Мова йде про пророцтва "кінця світу" і загибелі цивілізації. З одного боку, вже здійсненні пророцтва говорять про безумовність виконання й інших, з іншого - дат «кінця світу», які були озвучені за минулі 2000 років, достатньо.

Пророцтва завжди впливали на розум людей: одних пригнічуючи, інших - активізуючи. Слабка людина під впливом есхатологічних ідей впаде в транс (або істерію) і буде готуватися до "кінця світу", копаючи землянки, запасаючись продуктами, йдучи від "мирського життя". Цими властивостями людської психіки, із користю для себе, завжди користувались засновники нових релігійних течій. Наприклад, Вільям Міллер, заснувавши секту адвентистів сьомого дня, пророкував настання "кінця світу" 3 квітня і 7 липня 1843 р., 21 березня і 22 жовтня 1844 р. 2 жовтня 1914, 1925, 1941, 1975 і 1984 років також пройшли спокійно, незважаючи на обіцянки Чарльза Рассела, засновника течії Свідків Єгови. Відповідно до тверджень християнської церкви «Истинного Света» (Північна Кароліна), 31 грудня 1970 р. повинен був наступити «кінець світу» тощо.

На прикладах утворення нових релігійних вчень ми бачимо, як можна використовувати пророцтва. Дехто із "засновників" зайшов зовсім далеко в маніпулюванні свідомістю людей. У листопаді 1978 р. вчинили самогубство 912 послідовників секти "Народный храм", яку очолював Д. Джонс. У 1993 р. Покінчили з собою самоспаленням близько ста послідовників секти "Гілка Давида". У 1994-1997 роках здійснили низку масових самогубств адепти "Храма Сонця" тощо. Керівники цих конфесій разом зі своїми "доктринами" також проповідували «кінець світу». Вже в наш час ми були свідками, як на початку 90-х років ХХ століття проявило себе "Біле Братство" з Марією Деві Христос начолі.

Пророцтва мають певну, закладену в них, силу і впливають на людей. Тому підходити до їх використання і вивчення треба відповідально. Інтерес до "кінця днів" спалахував у різний час і, звичайно, в часи найбільшої нестабільності в суспільстві. Дат "кінця світу" тільки в 90-і роки минулого століття було проголошено близько 30. На 2000 рік було призначено більше всього "кінців світу". За англійськими даними - не менше 237 пророцтв [Чернобров В.А. Будуще время.- 2002. – Кн. ІУ].

Немає диму без вогню! Якщо пророцтва написані, то вони повинні здійснитися, тільки час цього здійснення невідомий. Можливо, до обіцяної загибелі цивілізації мине ще 200 років, а можливо, що й 20. Варіантів безліч. Перший: катаклізм буде локальним і торкнеться лише однієї частини земної кулі, хоча якщо людина ламає тільки ногу, а руки залишаються цілими, то болить у неї не одна нога: вона загалом почуватиметься зле. Другий: все відбудеться як за часів Ноева або Девкаліонова потопів, коли вижила невеличка група людей. Третій: низка неглобальних катаклізмів спричинить зміни у свідомості людей і духовно-моральному стані суспільства тощо.

Головне - результат. Якщо деградація суспільства може бути зупинена тільки при повному його знищенні, то суспільство буде знищене, а потім створене нове; якщо люди злякаються і задумуються про сенс життя і своє місце у світі, як жителі Ніневії, то можливий інший розвиток подій, оскільки обіцяні пророком Йоною катаклізми їх минули (Йона 3:4-10)

Потрібно, щоб суспільство функціонувало в нормальному режимі і здійснювало покладені на нього завдання, а не знищувало саме себе у війнах, економічних кризах, техногенних катастрофах і за допомогою штучних вірусів.

Виходячи з усього, можна зробити висновки, що в умовах постмодерну есхатологічні пророцтва Священних писань залишилися так само незмінними, як і тисячі років тому. Маючи певну, закладену в них, силу, вони, як і раніше, впливають на розум людей. Але в сучасному суспільстві, для якого характерна демократія, плюралізм думок, розчарування в ідеалах і загальнолюдських цінностях, в тому і внутрішня дисгармонія, есхатологічні пророцтва можуть бути використані для утворення нових релігійних течій.

Виходячи з того, що частина старозавітних пророцтв уже виповнилася, есхатологічні пророцтва також повинні здійснитися, однак варіантів їхнього здійснення може бути багато.

Ольга ДОБРОДУМ (Одеса)

ВІРТУАЛІЗАЦІЯ РЕЛІГІЇ В США

Релігійне життя сучасності у постмодерновому глобальному суспільстві вочевидь зазнає модифікацію в результаті впливу інформаційних технологій. Дослідження онлайнного виміру релігії доцільне із врахуванням того, що саме він є порівняно новий тип існування релігії. Для оффлайнних релігій кіберпростір постає за засіб існування релігії, в той час як для онлайнних релігій – за спосіб її існування (*modus vivendi*). І якщо оффлайнова релігійність знаменує собою розширення можливостей та кількісне відтворення релігійного досвіду, для онлайнних релігій Інтернет забезпечує нову якість та новий рівень релігійних відносин, актуалізований саме завдяки Всесвітній Мережі. Онлайнна релігійність кореспондує з сучасними явищами гуманітарної сфери, такими, як постмодернізм, сюрреалізм, плюралізм.

Перш за все, треба відзначити актуальність розгляду історичного феномену віртуалізації сучасного життя: ще в 2006 р. кількість користувачів у світі сягнула понад один мільярд осіб, та значну кібернетизованість американського простору: на листопад 2007 р. у США користувачами Інтернету були понад 79% жителів. На початку 2008 р. США поступилися лідерством за кількістю користувачів в кіберпросторі Китаю.

Дослідники прогнозують, що протягом найближчого десятиліття близько 50 мільйонів осіб зможуть перейти у "кібервіру", тобто отримуватимуть релігійні знання й наставлення виключно за допомогою Інтернету. Дві третини американців можуть стати регулярними відвідувачами "мережних богослужінь": за даними компанії Barna Research Online, більше 100 тисяч протестантських церков уже проповідують через Інтернет. На думку М.Бабаєва, відкритий доступ до релігійної інформації сприяє розвитку релігій, в основі яких лежить не догма, а особистісне ставлення до божественного. Вчений вважає, що визнання такої розмаїтості нормою може призвести до ослаблення й повного знищення релігійного почуття, до виродження релігії в симуляцію й гру (як приклад наводиться кібологія й церква евтаназії). Згідно з М.Бабаєвим, природа Мережі сприяє більше синтетичним, а не фундаменталістським релігійним рухам, містицизму, а не церковності [Религія в кіберпросторі // [http:// www. russ. ru/journal/netcult/ 98-04-01 /babaev. html](http://www.russ.ru/journal/netcult/98-04-01/babaev.htm)].

Конвергентні процеси нашого часу та віртуалізацію як один з таких процесів розглянув співавтор колективної монографії «Християнство доби постмодерну» К., 2005) Е.І.Мартинюк. Він позначив терміном «віртуалізація» конвергентний процес зростання ролі кібернетичних ЗМІ в сучасному релігійному житті. Характеристику віртуальних релігій і відображення релігійного життя в Інтернеті було здійснене також автором статті в своїх попередніх публікаціях.

У даній статті ставиться за мету охарактеризувати комп'ютерну мережу і як спосіб централізації релігійного й церковного життя, і як можливість для автономізації носіїв релігії на всіх рівнях. Як спосіб досягнення поставленої в даній статті мети ми зробимо дослідження віртуалізації релігії в США на матеріалах Рунету (російськомовного сегменту Інтернету).

Про сучасний зміст і значення інформаційних технологій у досліджуваному нами аспекті можна говорити, залучаючи значний емпіричний матеріал. Висловлюються припущення про те, що Інтернет містить у собі загрозу кібернетичного апокаліпсису й